

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی

مورد مطالعه: شهروندان شهر کاشان در سال ۱۳۹۴

محسن نیازی*، محمد گنجی**، فهیمه نامورمقدم***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۹/۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۷/۲۷

چکیده

رضایت از زندگی اگرچه تا حد زیادی بستگی به شرایط فردی دارد، اما تأثیر عوامل اجتماعی در افزایش یا کاهش آن بسیار مؤثر است. به نظر محققین، عوامل مختلفی می‌توانند بر رضایت از زندگی افراد اثرگذار باشند که یکی از مهم‌ترین آنها عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی و گرایش به مصرف‌گرایی مردم جامعه می‌باشد. این مطالعه از نوع پیمایش اجتماعی بوده و به منظور جمع‌آوری اطلاعات از ابزار «پرسشنامه» بهره گرفته شده است. روایی مقیاس‌های تحقیق با توجه به نتایج ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفته است. جامعه آماری مورد بررسی، شهروندان شهر کاشان در سال ۱۳۹۴ است که بر اساس فرمول کوکران، ۳۰۸ نفر به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب گردیده است. در این پژوهش رابطه عوامل

*niazim@kashanu.ac.ir

**m.ganji@kashanu.ac.ir

***fahime.namvar@yahoo.com (نویسنده مسئول).

*استاد جامعه‌شناسی دانشگاه کاشان.

**دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه کاشان

۲۰۴ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

اجتماعی (عدالت اجتماعی (رویه‌ای و توزیعی)، مصرف‌گرایی، امنیت اجتماعی) مؤثر بر رضایت از زندگی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که بین عوامل مورد بررسی (عدالت توزیعی، مصرف‌گرایی، امنیت اجتماعی) و میزان رضایت از زندگی، رابطه مستقیم و همبستگی مثبت وجود دارد. هم‌چنین، بین عدالت رویه‌ای و رضایت از زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج رگرسیون این پژوهش نشان می‌دهد، عدالت توزیعی و امنیت اجتماعی به ترتیب ۰/۳۵ و ۰/۴۰ درصد از تغییرات متغیر رضایت زندگی را تبیین می‌نمایند.

واژه‌های کلیدی: امنیت اجتماعی، رضایت از زندگی، عدالت

اجتماعی، مصرف‌گرایی

مقدمه و بیان مسأله

امروزه، مفهوم رضایت از زندگی به عنوان پدیده‌ای مهم در جامعه‌شناسی مورد توجه قرار گرفته است، به طوری که توانسته ابعاد مختلف زندگی انسان را تحت تأثیر قرار دهد به عقیده ازکمب (۱۹۹۵) رضایت از زندگی بر تجربه شناختی و داورانه‌ای دلالت دارد که به عنوان اختلاف ادراک شده بین آرزو و پیشرفت در زندگی (یعنی تحقق آرزو) تعریف می‌شود. این تعریف طیفی را تشکیل می‌دهد که از ادراک کامروایی تا حس محرومیت را در برمی‌گیرد. این مفهوم با مفهوم خوشحالی که ناظر بر تجربه عاطفی (هیجان‌ها و احساسات) می‌شود، تفاوت دارد. رضایت از زندگی یکی از اصول اساسی زندگی اجتماعی است که بر ابعاد گوناگون زندگی انسان‌ها اثر می‌گذارد. رضایت از زندگی جدای از اثرات فردی پیامدهای اجتماعی مهمی به همراه دارد، برای نمونه وجود چنین احساسی می‌تواند سلامت فرد و جامعه را تضمین نماید و با ایجاد امید و خوش بینی و از بین بردن احساس بی‌قدرتی و انزوا و بی‌اعتمادی در

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۰۵

بین مردم فرآیند توسعه را تسریع نموده و با ایجاد احساس تعلق و تعهد اجتماعی بقای جامعه را تضمین نماید. وجود نارضایتی، با ایجاد بدبینی در افراد در طولانی مدت موجب انزوا و بی اعتمادی اجتماعی و از بین رفتن سرمایه‌های اجتماعی می‌شود و در صورت طولانی شدن چنین حالاتی می‌توان نسل‌های بعد را نیز به عنوان قربانیان این واقعه در نظر گرفت. رضایت از زندگی اگرچه تا حد زیادی بستگی به شرایط فردی دارد، اما تأثیر عوامل اجتماعی در افزایش یا کاهش آن بسیار مؤثر است. جامعه از سویی به وجود آورنده شرایطی است که می‌تواند فرد را به سوی تحقق اهداف و آرزوهای فردی سوق دهد و از سوی دیگر زمینه ساز تحقق فضایی است که فرد می‌تواند به کنش متقابل و ارتباط با هم‌نوعانی که باعث ایجاد آرامش، امنیت و اطمینان خاطر وی برای یک زندگی مناسب باشند، مبادرت ورزد. رضایت کلی از زندگی، ترکیبی از شرایط فردی و اجتماعی است و در واقع خود نشانه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به جهان و محیطی که وی را فرا گرفته و در آن زندگی می‌کند می‌باشد (هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۸: ۸). رضایت از زندگی از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد که در این پژوهش سه متغیر امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی و مصرف‌گرایی مورد بررسی قرار می‌گیرد. امنیت اجتماعی به معنای امنیت خرده نظام‌های درونی جامعه و امنیت نظام درونی جامعه می‌باشد (لرنی، ۱۳۸۳: ۳۵). عدالت مفهومی است که هیچ‌کس نسبت به اصالت و حقانیت آن تردیدی ندارد و دستیابی به آن، به عنوان یکی از اساسی‌ترین اصول نظام‌های اجتماعی، طی دوره‌های مختلف حیات فکری و اجتماعی بشر مطرح بوده است. به همین دلیل الگوهای فکری گوناگونی تلاش کرده‌اند با تمرکز بر مقوله عدالت در ابعاد مختلف آن، جامع‌ترین الگو را برای تبیین این مسأله ارائه دهند. از دید اسمیت، در پیرامون جامعه، به نابرابری‌های ژرف در زمینه قدرت سیاسی، پایگاه اجتماعی و برخورداری از منابع اقتصادی بر می‌خوریم، عدالت اجتماعی، به معنای کاهش این نابرابری‌ها است، به گونه‌ای که این فرایند، به بازگشت برابری‌ها بیانجامد. آندرو هیود معتقد است: عدالت اجتماعی از توزیع اخلاقی قابل دفاع سودها

۲۰۶ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

یا پاداش‌ها در جامعه که بر حسب مزد، سود، مراقبت بهداشتی، منافع رفاهی و مانند آنها ارزیابی می‌شود، پشتیبانی می‌کند. از این رو عدالت اجتماعی درباره این است که چه کسی چه چیزی را بدست می‌آورد (خلف خانی، ۱۳۸۷: ۴۶). هم چنین عدالت توزیعی بیانگر ادراک افراد از میزان رعایت عدالت در توزیع و تخصیص منابع و پاداش‌هاست (مشرف جوادی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵). مصرف گرایی، اصالت دادن به مصرف و هدف قرار دادن رفاه و دارایی‌های مادی است. چنانچه برخی خوشبختی را با مصرف گرایی و خرید دارایی‌های مادی یکسان گرفته‌اند (سیدی نیا، ۱۳۸۸: ۱۷۳). اما مسأله تحقیق حاضر این است که میزان احساس رضایت از زندگی در بین شهروندان کاشان تا چه اندازه است؟ و چه عواملی باعث افزایش یا کاهش میزان رضایت از زندگی در بین مردم کاشان می‌شود؟ با توجه به اهمیت رضایت از زندگی درکاشان و تأثیر عوامل مختلف بر آن، در این پژوهش بر آن هستیم رابطه سه متغیر امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، مصرف گرایی و تأثیری که هر یک از این متغیرها بر رضایت از زندگی دارند را بررسی کنیم.

پیشینه تحقیق

در ارتباط با نقش عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج توسط پژوهشگران صورت گرفته است.

سلیمان صفدری (۱۳۷۴) در پژوهش خود تحت عنوان رضایت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران، متغیرهایی مانند احساس محرومیت نسبی، امید، اعتماد اجتماعی، فردگرایی، احساس تعلق و حمایت اجتماعی، نیاز، اعتماد سیاسی، احساس عدالت توزیعی و احساس امنیت را مورد بررسی قرار داده و رابطه این متغیرها با متغیر رضایت از زندگی را بررسی و اثبات کرده است.

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۰۷

هزار جریبی و صفری (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «رضایت از زندگی و جایگاه احساس امنیت در آن» در شهر تهران به تأثیر متغیرهایی مانند امید به آینده جامعه، احساس عدالت، احساس محرومیت، دینداری، ارضای نیازها و... بر رضایت از زندگی پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که میزان رضایت فردی رو به رشد و میزان رضایت اجتماعی رو به افول است. همچنین آنها به این نتیجه رسیده‌اند در بین متغیرهای بررسی شده متغیر احساس امنیت بیشترین سهم را در تبیین متغیر رضایت از زندگی داشته است.

هزار جریبی (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان، بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن پرداخته است. در این پژوهش، جهت سنجش میزان احساس عدالت اجتماعی (متغیر وابسته تحقیق)، از دو متغیر "عدالت توزیعی و عدالت رویه‌ای" استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای "اعتماد به کارایی مسئولین (با ضریب ۵۷/۰)، دینداری (با ضریب ۲۰/۰)، مقایسه خود با دیگران (با ضریب ۱۶/۰)، احساس امنیت (با ضریب ۱۰/۰)" دارای تأثیر افزایشی بر میزان احساس عدالت در بین افراد می‌باشند، و اما متغیرهای احساس بیگانگی (با ضریب ۰۹/۰-)، و منطقه مسکونی (نیز با ضریب ۰۹/۰-) دارای تأثیر کاهنده بر میزان احساس عدالت می‌باشند. در مجموع، متغیرهای مذکور توانسته‌اند ۵۳/۰ درصد از تغییرات متغیر احساس عدالت را تبیین کنند.

پژوهش دیگری با عنوان "بررسی تأثیر امنیت اجتماعی بر میزان رضایت از زندگی در میان دانشجویان" مطالعه موردی (دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی و مدیریت دانشگاه آزاد تهران شمال) توسط دکتر علیرضا محسنی تبریزی و مهلقا حیدری در سال ۱۳۹۱ انجام شده است. حجم نمونه تحقیق ۳۵۲ است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، امنیت اجتماعی همبستگی بالایی (۰/۶۱) با میزان رضایت از زندگی در میان افراد مورد مطالعه دارد (محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۹۱).

۲۰۸ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

رونالد اینگلهارت (۱۹۹۸) تحقیقی در مورد رضایت از زندگی و توسعه دارد، نتایجی که او از اطلاعات مربوط به رضایت از زندگی می‌گیرد را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

رضایت از زندگی و خوشبختی با سطوح نسبتاً بالای توسعه اقتصادی متناسب است. در این میان امنیت اقتصادی باعث سطح بالای رضایت از زندگی می‌شود (اینگلهارت، ۱۹۹۸: ۳۳). دیوید کاپلوویتز و نورمن برادبورن امریکا از مرکز ملی بررسی افکار^۱ اولین کسانی بودند که دست به سنجش احساس میزان رضایت و امنیت مردم زدند. آنها به اهمیت رضایت از زندگی در سیاستگذاری توسعه اجتماعی و برنامه‌ریزی‌های ملی دولت‌ها اشاره کرده‌اند (Hewstone, 2001: 25). با توجه به اهمیت مباحث تجربی و نظری پژوهش، پژوهش حاضر به عنوان مکمل پژوهش‌های داخلی در زمینه رضایت از زندگی در شهر کاشان انجام شده است. در واقع پژوهش حاضر، به تحلیل رضایت از زندگی مردم کاشان با توجه به عوامل اجتماعی مثل (امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، مصرف‌گرایی) در این شهر می‌پردازد و سعی دارد میزان اهمیت این عوامل را در میزان رضایت از زندگی مردم کاشان بررسی کند.

چهارچوب مفهومی

در این بخش به رضایت از زندگی و عوامل اجتماعی (عدالت توزیعی، مصرف‌گرایی، امنیت اجتماعی) مؤثر بر آن مورد بررسی قرار گرفته است.

الف) رضایت زندگی^۲

رضایت از زندگی یکی از مباحث مشترک بین روانشناسان و جامعه‌شناسان می‌باشد. این دو گروه تلاش زیادی برای تشخیص عوامل مؤثر بر آن و نیز پیامدهای آن در زندگی فردی و جمعی انسان‌ها کرده‌اند. رضایت از زندگی جدای از اثرات فردی

-
1. NORC
 2. Life satisfaction

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۰۹

پیامدهای اجتماعی مهمی به همراه دارد برای نمونه وجود چنین احساسی می‌تواند سلامت فرد و جامعه را تضمین نماید و با ایجاد امید و خوش بینی و از بین بردن احساس بی‌قدرتی و انزوا و بی‌اعتمادی در بین مردم فرآیند توسعه را تسریع نموده و با ایجاد احساس تعلق و تعهد اجتماعی بقای جامعه را تضمین نماید. وجود نارضایتی، با ایجاد بدبینی در افراد در طولانی مدت موجب انزوا و بی‌اعتمادی اجتماعی و از بین رفتن سرمایه‌های اجتماعی می‌شود و در صورت طولانی شدن چنین حالاتی می‌توان نسل‌های بعد را نیز به عنوان قربانیان این واقعه در نظر گرفت. تحقیقات نشان داده است که اهمیت رضایت از زندگی به ویژه در دوران نوجوانی به حدی است که بر اساس آن می‌توان میزان رفتارهای انحرافی افراد را در آینده و نیز قربانی انحرافات شدن ایشان را پیش بینی کرد به طور کلی رضایت از زندگی یک از عناصری است که می‌تواند زمینه را برای توسعه فراهم نماید (ربانی، ۱۳۸۵: ۸۲).

در زمینه رضایت از زندگی صاحب نظران تعریف‌های متعددی را ارائه دادند و حتی همان طور که اسمیت^۱ بیان می‌کند در بیشتر اوقات به نظر می‌آید که، دانشمندان بین واژه رضایت از زندگی و کیفیت زندگی تفاوتی قائل نشده‌اند. مفهوم رضایت از زندگی به نگرش فرد درباره زندگی خود اطلاق می‌شود و کسی که رضایت از زندگی او در سطح بالایی باشد به زندگی اش نگرش مثبت دارد ولی کسی که از زندگی اش ناراضی است نگرش وی به زندگی اش منفی است. "دیویس و نواتسورم"^۲، رضایت از زندگی را مجموعه‌ای از احساسات سازگار و ناسازگار می‌دانند که زندگی او در احساس‌ها به خود می‌نگرند و نشانی از همسویی توقعات انسان با پاداش‌هایی است که زندگی برای او فراهم می‌آورد. به طور کلی می‌توان گفت رضایت از زندگی نوعی احساس مثبت فرد به زندگی اش می‌باشد که زائیده عواملی مانند: شرایط زندگی، روابط حاکم بر زندگی و تأثیر عوامل فرهنگی است. هم چنین می‌توان گفت، رضایت از

1. Smith

2. Davis and Nvatsvrm

۲۱۰ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

زندگی احساسی روانی است که از عوامل اجتماعی نیز متأثر می‌باشد. در نتیجه رضایت از زندگی، مفهومی ذهنی و بر داشت کلی فرد از زندگی خود است (تبریزی، ۱۳۹۰: ۱۱۱). در کل میتوان گفت، رضایت زندگی متأثر از زمان، مکان، ارزشهای فردی و اجتماعی است که میتوان آن را در ابعاد فردی، جمعی، ذهنی و عینی مورد بررسی قرار داد، چیزی که پرداخت به آن میتواند موجب ارتقای استانداردهای مادی، بشری گردد. بنابراین، توجه به آن ضروری است.

عوامل اجتماعی مختلفی بر رضایت از زندگی تأثیر می‌گذارد، اما در این پژوهش به رابطه سه متغیر امنیت اجتماعی، عدالت توزیعی و گرایش به مصرف‌گرایی بر رضایت از زندگی مورد بررسی قرار گرفته است.

(۱) امنیت اجتماعی^۱

امنیت از لحاظ لغوی برگرفته از ریشه امن به زبان عربی است. فرهنگ لاروس امنیت را چنین تعریف می‌کند: اعتماد، آرامش روحی و روانی است، تفکری که بر اساس آن خطر، ترس، وحشت و خسران بی معنا می‌شود. فرهنگ لغات و اصطلاحات سیاسی امنیت را چنین تعریف می‌کند: بی‌خطر کردن، تأمین کردن، امن کردن و در امان نگهداشتن (نوروزی، ۱۳۷۴: ۲۰). «ویور»^۲ امنیت اجتماعی را توانایی‌های جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل تعریف می‌کند، وی خاطر نشان می‌سازد که اعضای جامعه نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که هویت شان را تهدید می‌کند، احساس مسئولیت نکنند و آنها را تنها به دولت واگذارند. کارکرد گرایان ساختاری در رابطه با امنیت اجتماعی بر این نظرند، بسترهای اجتماعی که جامعه بر اساس آنها قوام و دوام می‌یابند، به عنوان تولید کننده امنیت اجتماعی محسوب می‌شوند: این بسترها خود با تحت تأثیر متغیرهای کلانی، چون فرهنگ،

1. Social Security
2. Weaver

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۱۱

سیاست، اقتصاد، تاریخ و جمعیت و... می‌باشند. اگر در جامعه این بسترها به صورت هماهنگ در ارتباطی پویا با یکدیگر قرار گرفته باشند، یک ثبات نسبی در بحث امنیت اجتماعی به وجود خواهد آمد. اما در صورت شکاف یا گسل بین هر یک از این متغیرها، خطرات بالقوه، امنیت اجتماعی را تهدید خواهد کرد. براین اساس، واقعیت احساس ناامنی، ساختاری است که به خشونت‌های شهری، شکل و نوع بزهکاری بستگی دارد. در این میان مشارکت مردم در ایجاد نظم و امنیت جامعه می‌تواند به ثبات این خرده سیستم‌ها کمک کند تا به تشکیلات خرده نظام‌های اجتماعی لطمه‌هایی وارد نشود (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۶۰). ترقی و رشد شرایط مادی تنها یک بعد از اهمیت مداخلات سیاست‌گذاری‌های اجتماعی است و بعد دیگر آن، توسعه رفاه و خوشبختی فردی در معنای کلی آن است. در این راستا مازلو^۱، نیازهای انسانی را نوع ویژه‌ای از غرایز می‌داند که در حیوانات یافت نمی‌شوند. بیشتر روانشناسان در مورد نیازها سخن گفته‌اند، اما نظریه مازلو در باره نیازها و سلسله مراتب آن‌ها در انسان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر اساس نظریه مازلو نیازهای انسانی به ۵ دسته تقسیم می‌شوند: نیازهای جسمی، امنیت، نیاز به روابط اجتماعی و محبت، نیاز به تأیید و احترام و نیاز به خویشتن‌یابی است (مازلو، ۱۹۷۷: ۸۵ به نقل از رفیع پور ۱۳۷۸). بر مبنای این چارچوب نیاز به امنیت به عنوان یکی از عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان رضایت از زندگی مورد بررسی قرار می‌گیرد و بر میزان رضایت زندگی تأثیر می‌گذارد. هم‌چنین، احساس امنیت با رضایت از زندگی دارای همبستگی قوی می‌باشد و هر دو از شاخص‌های کلیدی رفاه اجتماعی محسوب می‌شوند (Safari Shali, 2010: 4) به نقل از تبریزی، ۱۳۹۰: ۱۱۹). به عبارتی دیگر، براساس نظریه اینگلهارت^۲، عدم رهایی فرد از احساس نیاز و ترس (ناامنی) منجر به کاهش رضایت فرد از زندگی شده و این مساله تأثیر مستقیمی بر فرهنگ مدنی (رضایت سیاسی، میزان بحث سیاسی، اعتماد به یکدیگر،

-
1. Maslow
 2. Inglehart

۲۱۲ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

حمایت از نظم اجتماعی و مشارکت آگاهانه) دارد، پس با توجه به تحقیقات پژوهشگران و نظریات اندیشمندان، هرچقدر میزان احساس امنیت و امنیت اجتماعی بین مردم جامعه بیشتر باشد، میزان رضایت از زندگی آن‌ها بیشتر خواهد بود (هزار جریبی و صفری ۱۳۸۸، صفدری ۱۳۷۴، تبریزی و حیدری ۱۳۹۱).

۲) عدالت اجتماعی^۱

عدالت^۲ مفهوم بحث برانگیزی است و تعریف واحدی از آن در میان اندیشمندان مورد پذیرش قرار نگرفته است. میلر در تعریف عدالت بر این نظر است، زمانی که در مورد عدالت صحبت می‌کنیم، در واقع در مورد چگونگی تقسیم چیزهای خوب و بد در میان اعضای یک جامعه بشری صحبت می‌کنیم. زمانی که برخی سیاست‌ها را ناعادلانه میدانیم، مدعی هستیم که یک شخص یا گروهی از افراد کمتر از فرد یا گروه دیگر از منافع بهره‌مند شده‌اند (صالحی امیری و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۵). همانند مفهوم عدالت، تعریف عدالت اجتماعی نیز پر مناقشه است. در مورد عدالت اجتماعی، دیدگاه‌های متعارض گونه‌ای ارائه شده است. از دید اسمیت، در پیرامون جامعه، به نابرابری‌های ژرف در زمینه قدرت سیاسی، پایگاه اجتماعی و برخورداری از منابع اقتصادی بر می‌خوریم. عدالت اجتماعی، به معنای کاهش این نابرابری‌ها است، به گونه‌ای که این فرایند، به بازگشت برابری‌ها بی انجامد (خلف خانی، ۱۳۸۷: ۴۸). آندرو هیود معتقد است، عدالت اجتماعی درباره این است که چه کسی چه چیزی را بدست می‌آورد (هیود، ۱۳۸۳: ۴۴۰). با توجه به اهمیت عدالت اجتماعی و نقش آن در رضایت از زندگی، در این پژوهش عدالت توزیعی و رویه‌ای که از شاخص‌های مهم عدالت اجتماعی هستند را مورد بررسی قرار داده ایم. نقش عدالت توزیعی^۳ در روابط

-
1. social justice
 2. Justice
 3. Distributive justice

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۱۳

اجتماعی بدان معناست که فرد در روابط متقابل با دیگری انتظار دارد پاداش‌های هر فرد در جهت هزینه‌های وی باشد یا به عبارت دیگر هرچه هزینه بیشتر باشد پاداش نیز بیشتر است و همچنین منافع خالص هر فرد متناسب با سرمایه گذاری وی باشد و یا هر چه سرمایه گذاری بیشتر باشد سود نیز بیشتر خواهد بود (هومنز، ۱۹۶۱؛ شاو و کاستانزو، ۱۹۸۵: ۷۷). به عبارتی، کنشگر در مبادلات اجتماعی همیشه به دنبال کسب سود مورد نظر و برآورد از واقعی و منصفانه بودن مبادله است» (مولم و امرسون، ۱۹۹۹: ۹۹). در رابطه با عدالت رویه‌ای^۱، گرین برگ و فولگر^۲ (۱۹۸۵) اولین محققانی بودند که بحث عدالت رویه‌ای را برای محیط‌های کاری استفاده کردند. از آن زمان، جریان مداومی از تحقیق، پیرامون عدالت رویه‌ای وجود دارد. لیند^۳ و تیلر^۴ (۱۹۸۸) عدالت رویه‌ای را به منزله رعایت عدالت در فراگردهایی که توسط آن‌ها، پیامدها تخصیص می‌یابند، تعریف می‌کنند.

در رابطه با عدالت اجتماعی و رضایت از زندگی، کانون اصلی تئوری هومنز^۵ در باب عدالت توزیعی که مورد توجه پیتر بلا^۶ نیز می‌باشد دارای این نکته است که افراد به هنگام مشارکت در مبادله اجتماعی سود و پاداش خود را بر حسب میزان سرمایه گذاری و هزینه‌ای که داشته‌اند با دیگران مقایسه می‌کنند. چنانچه احساس کنند پاداش و سود آن‌ها با هزینه‌ها و سرمایه گذاری‌های آنها انطباق ندارد دچار ناراحتی، نارضایتی و خشم خواهند شد. همچنین، براساس دیدگاه ارزش منزلت هر فرد دوست دارد با توجه به موقعیت خود (که شامل سطح تحصیلات، میزان زحمت و تلاش و امکانات و... می‌گردد) منزلت و جایگاه مناسب در جامعه، محل کار و خانواده داشته باشد اگر فرد چنین شرایطی را دارا باشد احساس رضایت از زندگی خواهد داشت و در غیر این

-
1. Procedural justice
 2. Folger
 3. Lind
 4. Tiller
 5. Hvmnz
 6. Bella

۲۱۴ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

صورت، احساس نارضایتی می‌کند (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۰ : ۱۰۵). اما نظریه دیگری که در خصوص رضایت از زندگی می‌توان مطرح کرد، «نظریه برابری» است. در اینجا احساس برابری بین «داده^۱» آنچه فرد وارد جامعه کرده است (نظیر سن، نیروی کار خود، مهارت‌های خود) با یا آنچه که فرد جامعه دریافت کرده است (نظیر شغل، درآمد بیشتر، «ستانده^۲» امکانات رفاهی، آموزشی و بهداشتی محل، امکان رشد و پیشرفت و بهره‌مندی از تسهیلات و امتیازات مختلف) موجب رضامندی از زندگی است (هزار جریبی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳) همچنین با توجه به تحقیقات انجام شده در حوزه رضایت از زندگی، احساس رضایت از زندگی با احساس عدالت توزیعی همبستگی بالایی دارد (صفری شالی، ۱۳۸۳: ۱۳۵). پس با توجه به دیدگاه نظریه پردازان و تحقیقات پژوهشگران می‌توان این گونه بیان کرد که افزایش عدالت اجتماعی، رضایت از زندگی را نیز افزایش می‌دهد (هزار جریبی و صفری ۱۳۸۸؛ صفدری، ۱۳۷۴؛ تبریزی و حیدری، ۱۳۹۱).

۳- مصرف‌گرایی^۳

مصرف‌گرایی به‌عنوان یک فرایند اجتماعی، بر مصرف‌مصرفی تکیه کرده و مصرف هرچه بیشتر کالاهای مصرفی، اعم از بادوام و بی‌دوام را مورد تأکید قرار می‌دهد. در این فرهنگ، افراد در خرید همیشگی کالاها و خدمات جدید، درگیر می‌شوند؛ در حالی که هیچ توجهی به نیاز یا عدم نیاز به این کالا و خدمات، قابلیت دوام آنها، مبدأ تولید یا پیامدهای زیست‌محیطی تولید و مصرف آنها، نمی‌کنند. در واقع باید مصرف‌گرایی یا مصرف‌زدگی را «از بین بردن یا صرف‌کردن از طریق به‌کار بردن و هزینه کردن بیهوده» دانست.

-
1. Data
 2. Output
 3. consumption

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۱۵

جامعه‌ای که این فرهنگ بر آن حاکم گردد، همان جامعه مصرفی خواهد شد؛ که در آن، بنا به نظر بودریار، «مصرف مبتنی بر خواست، مطرح می‌شود؛ نه صرفاً مبتنی بر نیاز؛ یعنی مصرف با میل آمیخته می‌شود و سلیقه و میل افراد در جامعه، بر نوع آن تأثیر می‌گذارد.» (بهار، ۱۳۸۶: ۱۶۹). در چنین جامعه‌ای که شعار خرید و مصرف بیشتر رواج می‌یابد، مصرف‌گرایی، به نوعی وجهه اجتماعی و نه به یک نیاز ضروری تبدیل می‌شود؛ بلکه گاه به‌عنوان «تمایز یک گروه از گروه دیگر یا به‌عنوان بیان یک منزلت اجتماعی» خواهد بود.

در رابطه با گرایش به مصرف‌گرایی و رضایت از زندگی، می‌توان گفت، مصرف جزئی‌گریز ناپذیر از زندگی انسان امروز شده است. بسیاری از جامعه‌شناسان بر این عقیده‌اند که مصرف و ایدئولوژی همبسته آن، یعنی مصرف‌گرایی، دین جوامع قرن حاضر محسوب می‌شود و کانون خانواده، معبد و پرستشگاه مجسم دین مذکور به حساب می‌آید (باکاک، ۱۳۸۱؛ مایلس، ۱۹۹۸). صرفه‌جویی و به‌عبارت دیگر مدیریت مصرف منابع مبتنی بر آینده‌نگری، به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است؛ چرا که امروزه حجم جمعیت در سطح جهان گسترش پیدا کرده است. محدودیت منابع در دسترس بشر از یک سو و عدم توزیع متوازن منابع محدود موجود از سوی دیگر (که بخشی از آن، بنا بر عوامل طبیعی و جغرافیایی و تقسیمات کشورها در سطوح مختلف زمین بوده و بخشی دیگر منبعت از عدم توازن قدرت کشورها در تسلط و بهره‌برداری از این منابع است)؛ بر مشکل فوق افزوده است. البته باید در نظر داشت که این امر به هیچ‌وجه به‌معنای ناکافی بودن منابع موجود در کره زمین برای ساکنان آن نیست. آنچه بشر را از نظر تأمین منابع، با چالش روبرو کرده، اسراف‌کاری و هدر رفتن بسیاری از منابع جهان توسط برخی از ساکنان زمین است. "ژزوئه دو کاسترو"^۱ در این‌باره می‌نویسد: «نیک می‌دانیم که نعمت‌های موجود در کره زمین، برای ساکنان آن کافی

1. Castro

۲۱۶ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

است. با این حال می‌بینیم، گرسنگی پدیده‌ای جهانی به‌شمار می‌رود و بیشتر ساکنان روی زمین از گرسنگی رنج می‌کشند. گرسنگی را طبیعت به ما تحمیل نکرده است؛ بلکه خاستگاه این فاجعه، شرایط فرهنگی جامعه‌های انسانی است» (کاسترو، ۱۳۷۹: ۶۵). اگرچه افزایش میزان مصرف کالاهای مختلف را در دو دهه اخیر می‌توان نشانه رشد اقتصادی و توسعه رفاه عمومی قلمداد کرد، این مصرف به ویژه در برخی از مرزها چنان بی‌رویه و غیرمنطقی است که می‌تواند نشانه یک ناهنجاری رفتاری اجتماعی در جامعه کنونی باشد، بدیهی است اصلاح هر گونه رفتار فردی و اجتماعی بیش از هر چیز مستلزم مطالعه و شناخت علمی آن است تا بتوان ساختارهای بنیادی و درونی این مسئله را شناسایی کرد. بنابراین با توجه به مباحث بالا می‌توان گفت با افزایش مصرف گرایی و دسترسی مردم به کالاهای مادی، میزان رضایت از زندگی و رفاه فردی افراد افزایش می‌یابد.

با توجه به مباحث فوق، در مجموع فرضیه‌های ذیل در ارتباط با مسأله تحقیق تدوین گردیده است.

- بین میزان امنیت اجتماعی و میزان احساس رضایت از زندگی رابطه وجود دارد.
- بین میزان احساس عدالت رویه‌ای و میزان رضایت از زندگی رابطه وجود دارد.
- بین میزان مصرف‌گرایی و رضایت از زندگی رابطه وجود دارد.
- بین میزان احساس عدالت توزیعی و میزان رضایت از زندگی رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

این تحقیق کمی و از نوع پیمایش اجتماعی می‌باشد که در سال ۱۳۹۴، انجام شده است. جمعیت آماری مورد مطالعه در این تحقیق، کل جمعیت ۱۵ تا ۶۵ ساله شهر کاشان می‌باشد و نمونه مورد مطالعه ۳۰۸ نفر است که با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران، این حجم نمونه به دست آمده و از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای برای توزیع پرسشنامه‌ها

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۱۷

استفاده شده است. روایی پرسشنامه، با استفاده از روایی صوری و پایایی آن با محاسبه آلفای کرونباخ قابل قبول تعیین شده است. داده‌ها پس از کد گذاری با نرم افزار spss، پردازش و با آماره‌های توصیفی و استنباطی (آزمون t-tset، همبستگی پیرسون و رگرسیون) تجزیه و تحلیل شده است.

یافته‌های تحقیق

در این بخش، ابتدا به توصیف مفاهیم اصلی پژوهش و پس از آن به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده است.

الف) یافته‌های توصیفی

در این قسمت، مشخصات فردی پاسخگویان ارایه و سپس مفهوم رضایت زندگی، عوامل اجتماعی، امنیت اجتماعی، عدالت توزیعی و رویه‌ای و گرایش به مصرف گرایی) مؤثر بر رضایت زندگی توصیف شده است.

۱- مشخصات فردی

از مجموع ۳۰۸ پاسخگوی مورد بررسی ۴۵/۸ درصد زن و ۵۴/۲ درصد از آن‌ها مرد می‌باشند که از این تعداد، درصد ۴۳/۵ مجرد و ۵۶/۵ درصد متأهل هستند. میانگین سنی پاسخگویان نیز ۲۴-۲۰ سال است. از نظر وضعیت تحصیلی ۱ درصد تحصیلات خود را ابتدایی، ۳،۹ درصد راهنمایی، ۱۰/۷ درصد متوسطه ۲۵/۶ درصد دیپلم، ۵۸/۸ درصد لیسانس و بالاتر بیان کرده‌اند. بر اساس وضعیت اشتغال، از بین کل پاسخگویان، ۱۰،۶ درصد خانه‌دار، ۷ درصد دارای درآمد بدون کار، ۴۱،۷ درصد محصل، ۴۰،۷ درصد دارای کار ثابت هستند.

۲۱۸ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

در جدول زیر توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌های پاسخگویان به گویه‌های رضایت از زندگی و متغیرهای مستقل ارایه گردیده است.

جدول ۱- آماره‌های قابل مقایسه رضایت از زندگی و متغیرهای مستقل و میزان آلفای کرونباخ

میزان آلفای کرونباخ	ضریب کشیدگی	ضریب کجی	انحراف معیار	میانگین	حداکثر	حداقل	تعداد گویه	شاخص مفهوم
۰/۷۹	۱	-۰/۸۸	۱۵,۱	۹۴,۴	۱۲۰	۳۰	۲۵	رضایت از زندگی
۰/۷۷	۰/۴۲۹	-۰/۵۱۴	۲,۸۱	۱۲,۹۱	۲۰	۴	۴	امنیت اجتماعی
۰/۷۹	-۰/۴۳۴	/۰,۸۳	۳,۳۷	۲۰,۵	۳۰	۸	۵	عدالت توزیعی
۰/۷۳	-۰/۳۰۹	-۰,۷۴	۱,۵۵	۸,۹۳	۱۲	۴	۴	عدالت رویه ای
۰/۷۹	/,۸۹	-۰/۲۰	۳,۰۳	۱۶,۹۴	۳۰	۸	۵	مصرف گرایی

با توجه به جدول فوق، میانگین نمرات پاسخگویان در متغیر رضایت از زندگی ۹۴,۴ و انحراف معیار آن ۱۵,۱ می‌باشد، به گونه‌ای که در جامعه آماری کرانه پایین نمرات ۲۵ و کرانه بالا ۳۰ است پس در این صورت حدمیان طیف ۷۵ است. همچنین، میانگین نمرات پاسخگویان در متغیر امنیت اجتماعی ۱۲,۹۱ و انحراف معیار آن ۲,۸۱ می‌باشد، به گونه‌ای که در جامعه آماری کرانه پایین نمرات ۴ و کرانه بالا ۲۰ است. پس در این صورت حدمیان طیف ۱۲ است. میانگین نمرات پاسخگویان در متغیر عدالت توزیعی ۲۰,۵ و انحراف معیار آن ۳,۳۷ می‌باشد، به گونه‌ای که در جامعه آماری کرانه پایین نمرات ۸ و کرانه بالا ۳۰ است. پس در این صورت حدمیان طیف ۱۹ است.

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۱۹

همچنین، میانگین نمرات پاسخگویان در متغیر مصرف گرایی ۱۶,۹۴ و انحراف معیار آن ۳,۰۳ می‌باشد، به گونه‌ای که در جامعه آماری کرانه پایین نمرات ۸ و کرانه بالا ۳۰ است. پس در این صورت حدمیان طیف ۱۹ است. جدول فوق بیانگر این است میانگین نمرات پاسخگویان در متغیر عدالت رویه‌ای ۸,۹۳ و انحراف معیار آن ۱,۵۵ می‌باشد، به گونه‌ای که در جامعه آماری کرانه پایین نمرات ۴ و کرانه بالا ۱۲ است. پس در این صورت حدمیان طیف ۸ است که نشان می‌دهد. هم چنین میزان آلفای کرونباخ در تمام طیف‌ها بالا و خوب است که میزان اعتبار و روایی این ابعاد و متغیرها را در جامعه آماری ما نشان می‌دهد.

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصدی عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی

پاسخگویان

متغیر	کم		متوسط		زیاد		جمع	
	فراوانی	درصد خالص	فراوانی	درصد خالص	فراوانی	درصد خالص	فراوانی	درصد خالص
رضایت از زندگی	۶	۱,۹	۱۰۶	۳۴,۴	۱۹۶	۶۳,۶	۳۰۸	۱۰۰,۰
امنیت اجتماعی	۳۳	۱۰,۷	۱۸۶	۶۰,۴	۳۹	۲۸,۹	۳۰۸	۱۰۰/۰
عدالت توزیعی	۵۷	۱۸,۵	۲۳۱	۷۵	۲۰	۶,۵	۳۰۸	۱۰۰/۰
عدالت رویه‌ای	۱۵	۴,۹	۱۷۲	۵۵,۸	۱۲۱	۳۹,۳	۳۰۸	۱۰۰/۰
مصرف گرایی	۹۶	۳۱,۲	۲۰۲	۶۵,۶	۱۰	۳,۲	۳۰۸	۱۰۰/۰

۲۲۰ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

ب) تحلیل یافته‌ها

در جدول زیر یافته‌های پژوهش در ارتباط با رابطه متغیرهای فوق ارائه گردیده

است.

جدول ۳- نتایج رابطه بین عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی

متغیر	میزان رضایت از زندگی				
	ردیف	کم	متوسط	زیاد	جمع
امنیت اجتماعی	کم	۶,۱	۵۱,۵	۴۲,۴	۱۰۰,۰
	متوسط	۱,۶	۴۴,۶	۵۳,۸	۱۰۰,۰
	زیاد	۱,۱	۶,۷	۹۲,۱	۱۰۰,۰
	جمع	۱,۹	۳۴,۴	۶۳,۶	۱۰۰,۰
عدالت توزیعی	کم	۵,۳	۱,۳	۰	۱۰۰,۰
	متوسط	۴۷,۴	۳۳,۳	۱۰	۱۰۰,۰
	زیاد	۴۷,۴	۶۵,۴	۹۰	۱۰۰,۰
	جمع	۱,۹	۳۴,۴	۶۳,۶	۱۰۰,۰
مصرف گرایی	کم	۴,۲	۴۳,۸	۵۲,۱	۱۰۰,۰
	متوسط	۱	۲۹,۷	۶۹,۳	۱۰۰,۰
	زیاد	۰	۴۰	۶۰	۱۰۰,۰
	جمع	۱,۹	۳۴,۴	۶۳,۶	۱۰۰,۰
عدالت رویه‌ای	کم	۶,۷	۲,۳	۰,۸	۱۰۰,۰
	متوسط	۳۳,۳	۳۶	۳۲,۲	۱۰۰,۰
	زیاد	۶۰	۶۱,۶	۶۶,۹	۱۰۰,۰
	جمع	۱,۹	۳۴,۴	۶۳,۶	۱۰۰,۰
آماره پیرسون و sig					
P= ۰,۰۰۰ ۰/۳۵۴					
P= ۰,۰۰۰ ۰/۲۲۷					
P= ۰,۰۰۶ ۰/۱۵۷					
P= ۰,۴ ۰/۴۰۲					

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۲۱

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میزان رضایت از زندگی در امنیت اجتماعی زیاد ۹۲,۱ درصد است در صورتی که در میزان امنیت اجتماعی کم، میزان رضایت از زندگی مثبت به ۱,۱ درصد کاهش می‌یابد. همچنین، میزان رضایت از زندگی در مصرف گرایی کم ۴,۲ درصد است در صورتی که در میزان مصرف گرایی زیاد، میزان رضایت از زندگی زیاد به میزان ۶۰ درصد افزایش می‌یابد. میزان رضایت از زندگی کم در عدالت توزیعی کم ۵,۳ درصد است در صورتی که در میزان عدالت توزیعی زیاد، در رضایت از زندگی زیاد به ۹۰ درصد می‌رسد. هم چنین با توجه به نتایج جدول فوق، بین گرایش به مصرف‌گرایی و میزان رضایت از زندگی شهروندان رابطه معناداری وجود دارد ($p > 0/05$). به عبارتی با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی ($r = 0/157$) به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش در میزان مصرف گرایی افزایش معناداری در رضایت از زندگی افراد به وجود می‌آید. همچنان، بین امنیت اجتماعی و رضایت زندگی رابطه معنادار وجود دارد ($p > 0/05$). به عبارتی با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی ($r = 0/354$) به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش میزان امنیت اجتماعی، رضایت از زندگی افزایش می‌یابد. بین میزان عدالت توزیعی و میزان رضایت از زندگی شهروندان رابطه معناداری وجود دارد ($p > 0/05$). به عبارتی با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی ($r = 0/227$) به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش در میزان عدالت توزیعی افزایش معناداری در رضایت از زندگی افراد به وجود می‌آید. هم چنین بانوجه به جدول بالا می‌توان گفت، بین میزان عدالت رویه‌ای و میزان رضایت از زندگی شهروندان رابطه معناداری وجود ندارد ($p > 0/05$).

تجزیه و تحلیل چند متغیره

در این بخش از رگرسیون چندگانه به منظور تبیین مجموعه عوامل استفاده شده است. رگرسیون چندگانه روشی آماری است که در آن حضور متغیرها در تبیین متغیر وابسته

۲۲۲ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

در کنار هم سنجیده می‌شود. برای رسیدن به چنین هدفی از روش رگرسیونی گام به گام^۱ استفاده گردیده است. لازم به توضیح است که در روش گام به گام، مجموعه متغیرها وارد مدل می‌شوند و تنها متغیرهایی که اثرات بیش‌تر و معناداری بر متغیر وابسته داشته باشند، در مدل باقی می‌مانند. در انجام تحلیل رگرسیون چندگانه در این تحقیق، متغیرهای (امنیت اجتماعی، عدالت توزیعی و مصرف گرایی) معادله گردیده‌اند. از میان متغیرهای وارد شده در معادله، متغیرهای امنیت اجتماعی و عدالت توزیعی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار تشخیص داده شده و در معادله باقی مانده‌اند و متغیرهای دیگر از معادله خارج و حذف گردیده‌اند.

نتایج مربوط به رگرسیون عوامل اجتماعی و رضایت از زندگی به روش گام به گام در جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

جدو ۴- رگرسیون عوامل اجتماعی و رضایت از زندگی به روش گام به گام

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تبیین	ضریب تبیین تعدیل شده	انحراف معیار خطا
۱	۰/۳۵۴	۰/۱۲۵	۰/۱۲۲	۰/۴۹۲۳۵
۲	۰/۴۰۱	۰/۱۶۱	۰/۱۵۵	۰/۴۸۳۰۲

مدل ۱. متغیر مستقل: امنیت اجتماعی

مدل ۲. امنیت اجتماعی، عدالت توزیعی

در مدل شماره ۱ مؤثرترین متغیر در رضایت زندگی، امنیت اجتماعی است. دارای بیش از ۳۵ درصد همبستگی با رضایت زندگی ($R= 0/354$). سنجه هم‌خوانی یا ضریب تعیین ($R\text{ Square}, 125/0$) که بیانگر میزان تأثیرات تغییرات متغیر وابسته در اثر نوسانات متغیر مستقل است، نشان می‌دهد متغیر امنیت اجتماعی به تنهایی نزدیک به ۱۲ درصد تغییرات رضایت از زندگی پاسخگویان تحقیق را تبیین کرده و توضیح

1. Stepwise

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۲۳

می‌دهد. هم‌چنین ستون مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده (R Square Adjusted) نیز نشان می‌دهد که بیش از ۱۲ درصد از تغییرات در رضایت زندگی جامعه آماری تحقیق توسط متغیر امنیت اجتماعی قابل توضیح است.

در مدل شماره ۲ که مربوط به عدالت توزیعی همراه با امنیت اجتماعی است. دارای بیش از ۴۰ درصد همبستگی با رضایت زندگی ($R=0/401$). سنجه هم‌خوانی یا ضریب تعیین ($R\text{ Square}, 161/0$) که بیانگر میزان تأثیرات تغییرات متغیر وابسته در اثر نوسانات متغیرهای مستقل است، نشان می‌دهد متغیر امنیت اجتماعی و عدالت توزیعی نزدیک به ۱۶ درصد تغییرات رضایت از زندگی پاسخگویان تحقیق را تبیین کرده و توضیح می‌دهند. هم‌چنین ستون مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده (R Square Adjusted) نیز نشان می‌دهد که بیش از ۱۵ درصد از تغییرات در رضایت زندگی جامعه آماری تحقیق توسط متغیر امنیت اجتماعی و عدالت توزیعی قابل توضیح است.

جدول ۵- تحلیل واریانس جهت آزمون معنی داری مدل رگرسیونی

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مجموع مربعات	آماره F	مقدار sig
رگرسیون	۱۳/۶۳۳	۲	۶/۸۱۶		
باقیمانده	۷۱/۱۶۰	۳۰۵	.۲۰۳	۲۹/۲۱۶	۰/۰۰۰
کل	۸۴/۷۹۲	۳۰۷			

هم‌چنین با توجه به این که جدول شماره سیزده، مقدار sig کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین شکل رگرسیونی تبیین شده نیز طبق آزمون تحلیل واریانس انجام شده خطی است.

به منظور فهم دقیق‌تر شدت و جهت تأثیرات متغیرهای مستقل بر رضایت از زندگی پاسخگویان از ضرایب تأثیر کمک گرفته شده است.

جدول ۶- ضرایب اثرگذاری متغیرهای مستقل در شکل رگرسیونی به روش گام به گام

مقدار sig	t	ضریب استاندارد	ضریب خام (غیر استاندارد)		متغیر
		Beta	انحراف معیار خطا	B	
۰/۰۰۰	۱۱/۰۶۴		۰/۱۴۳	۱/۵۸۷	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۶/۴۵۸	۰/۳۴۰	۰/۰۴۶	۰/۲۹۶	امنیت اجتماعی
۰/۰۰۰	۳/۵۹۵	۰/۱۸۹	۰/۰۵۷	۰/۲۰۴	عدالت توزیعی

ضریب تأثیر غیر استاندارد (B) مربوطه نشان می‌دهد که با یک واحد تغییر در امنیت اجتماعی ۰/۲۹ واحد بر رضایت زندگی پاسخگویان افزوده می‌شود. همچنین با توجه به مقدار t به دست آمده در جدول ۱۱ که از سطح معناداری قابل قبولی برخوردار است، می‌توان با اطمینان قضاوت کرد که بخشی از تغییرات و نوسانات در رضایت زندگی پاسخگویان تحقیق بر اثر متغیر عدالت توزیعی و امنیت اجتماعی است.

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت رضایت از زندگی و عوامل اجتماعی موثر بر آن، در این پژوهش میزان رضایت از زندگی مردم کاشان و عواملی که باعث افزایش آن می‌شود را بررسی کرده ایم. با توجه به اهمیت این پژوهش باید خاطر نشان کرد که انسان موجودی هدفمند و همیشه در پی ارزیابی از وضعیت زندگی می‌باشد و تا زمانی که به آنچه می‌خواهد دست نیابد احساس رضایت نمی‌کند. شاید به جرأت بتوان گفت نهایت آمال هر انسانی، تحقق اهداف و آرزوهایش است البته سطح اهداف و آرزو ریشه در شرایطی دارد که فرد در کنش متقابل با دیگران و وضعیت موجود به دست می‌آورد. از

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۲۵

این رو، امروزه هر جامعه توسعه یافته به فکر رضایت شهروندان خود می‌باشد؛ زیرا رضایت از زندگی با توسعه اجتماعی و اقتصادی همخوانی و همبستگی بالایی دارد، هم چنین رضایت از زندگی یک پدیده فردی است اما عوامل اجتماعی در کاهش یا افزایش آن بسیار مؤثر است. در این پژوهش رابطه عدالت توزیعی و رویه ای، امنیت اجتماعی و گرایش به مصرف گرایی با میزان رضایت از زندگی پاسخگویان مورد بررسی قرار گرفته است. در رابطه با امنیت اجتماعی، رابطه مثبت و معنادار بین رضایت زندگی و امنیت اجتماعی وجود دارد. ($r=0,354$ و $Sig=0,000$) به این معنا که با افزایش میزان امنیت اجتماعی، رضایت از زندگی افزایش می‌یابد. نتایج یافته‌های این پژوهش، با تحقیق پیرموزن همسو است. به میزانی که امنیت در حوزه فردی و اجتماعی قوام یافته و استقرار می‌یابد به همان میزان متغیرهای شادابی، سرزندگی، اعتماد، نگرش، رضایت مندی و پویایی در خانواده‌ها و اجتماع آنان تبلور یافته و احساس خوشایند امنیت جلوه گر می‌شود (پیرموزن، ۱۳۸۹: ۱۰۳). صفری شالی و هزارجریبی (۱۳۸۸) به بررسی رضایت از زندگی و جایگاه احساس امنیت در آن پرداختند. نتایج بیانگر این است که متغیر احساس امنیت بر رضایت از زندگی تأثیر می‌گذارد از این رو می‌توان به سهم به سزای سازمان‌هایی (مثل نیروی انتظامی، پلیس ۱۱۰ و سازمان‌های رفاهی) در خلق و ایجاد امنیت در بین مردم اشاره داشت.

محسنی تبریزی و حیدری (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر امنیت اجتماعی بر میزان رضایت از زندگی در میان دانشجویان پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که امنیت اجتماعی همبستگی بالایی با میزان رضایت از زندگی در میان افراد مورد مطالعه دارد. البته در پژوهش به بررسی ابعاد امنیت اجتماعی (شغلی، اقتصادی، امکانات رفاهی و بهداشتی، سیاسی و قضایی) پرداخته شد و نتایج نشان داد که امنیت شغلی و امنیت اقتصادی بالاترین تأثیر را بر میزان رضایت از زندگی دارند. پس می‌توان گفت با افزایش میزان امنیت اجتماعی، میزان رضایت از زندگی نیز در جامعه مورد نظر افزایش می‌یابد.

در رابطه با عدالت توزیعی، در این پژوهش معناداری آن با رضایت از زندگی ثابت شد ($r = ۰,۲۲۷$ و $Sig = ۰,۰۰۰$) نتایج این پژوهش با پژوهش صفری شالی که معتقد است احساس رضایت از زندگی با احساس عدالت توزیعی همبستگی بالایی دارد (صفری شالی، ۱۳۸۳: ۱۳۵) همسو است. هم‌چنان نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق رفیعی بهابادی که معتقد است، متغیر تأثیرگذار بر متغیر رضایت از زندگی، احساس عدالت توزیعی است و ارزیابی منفی افراد از نابرابر بودن توزیع امکانات و منابع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و... زمینه ساز بروز شرایطی همچون احساس بی‌عدالتی توزیعی و احساس محرومیت نسبی می‌شود که هر یک از این عوامل از عناصر مهم بروز نارضایتی می‌باشند، یکسان است. در رابطه با عدالت رویه‌ای و رضایت از زندگی، رابطه معناداری در این پژوهش دیده نشد. پس با افزایش میزان عدالت توزیعی در بین مردم جامعه کاشان، میزان رضایت از زندگی نیز افزایش می‌یابد.

هم‌چنان در این پژوهش رابطه معناداری بین مصرف‌گرایی و میزان رضایت از زندگی دیده می‌شود ($r = ۰/۱۵۷۰$ و $Sig = ۰/۰۰۶$) که نشان می‌دهد امروزه در جامعه پدیده مصرف و گرایی به مصرف‌گرایی رو به افزایش است و با توجه به نظر تدگار اگر در گسترش مصرف‌گرایی، توانایی‌ها با انتظارات مصرفی همخوانی نداشته باشد باعث محرومیت نسبی و نارضایتی می‌شود. اما، اگر توانایی‌ها با انتظارات مصرفی همخوانی داشته باشد، باعث افزایش مصرف در مردم و رضایت و خشنودی آنان می‌گردد (تدگار، ۱۳۷۷: ۴۵۹). پس با توجه به نتایج پژوهش، با افزایش امنیت اجتماعی، عدالت توزیعی و مصرف‌گرایی، میزان رضایت از زندگی در جامعه مورد بررسی نیز افزایش می‌یابد.

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۲۷

منابع

- آخوندی، عباس و دیگران. (۱۳۸۸)، *شناخت کیفیت زندگی در شهر تهران*، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران وابسته به شهرداری تهران.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۸)، *آناتومی جامعه*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- باکاک، ر.. (۱۳۸۱) مصرف، ترجمه خسرو صبری. تهران: نشر شیرازه.
- بهار، مه‌ری. (۱۳۸۶)، *مطالعات فرهنگی: اصول و مبانی*، تهران، سمت، چاپ اول.
- پیرموذن، علی محمد. (۱۳۸۹)، بررسی رابطه نقش اجتماعی پلیس و احساس امنیت خانواده‌ها، *فصلنامه نظم و امنیت انتظامی*، شماره سوم، سال دوم.
- خلفخانی، مهدی. (۱۳۸۷)، نهادهای مدنی به عنوان سرمایه اجتماعی و عدالت اجتماعی، *پژوهشنامه عدالت اجتماعی*، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک. شماره ۹۰.
- ربانی خوراسگانی، علی؛ کیانپور، مسعود. (۱۳۸۵)، مدل پیشنهادی برای سنجش کیفیت زندگی. (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، شماره ۵۸-۵۹.
- سیدی نیا، سیداکبر. (۱۳۸۸)، مصرف و مصرف‌گرایی از منظر اسلام و جامعه‌شناسی اقتصادی، *فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی*، سال نهم، شماره ۳۴.
- سید میرزایی، سید محمد؛ حیدری، مهلقا؛ عامری، مهدی. (۱۳۹۰)، بررسی میزان احساس رضایت از زندگی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، *پژوهش نامه علوم اجتماعی*، سال پنجم/شماره سوم.
- صالحی امیری، سیدرضا؛ رضایی، زهرا. (۱۳۸۷)، بررسی مفهومی عدالت اجتماعی، *پژوهشنامه عدالت اجتماعی*، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک. شماره ۹۰.
- کاسترو، ژوزفه دو. (۱۳۷۹)، *انسان گرسنه*، ترجمه: منیر جزئی، تهران، جاویدنیا.

۲۲۸ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۶

– گار، ر. (۱۳۷۷)، *چرا انسان‌ها شورش می‌کنند؟*، انتشارات مرکز مطالعات راهبردی، تهران.

– لرنی، منوچهر. (۱۳۸۳)، آسیب شناسی امنیت، تهران، انتشارات پیام پویا، چاپ اول
– محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۷۵)، «بیگانگی مانعی برای مشارکت و توسعه ملی: بررسی رابطه میان بیگانگی و مشارکت اجتماعی - سیاسی»، *نامه پژوهش*، شماره ۱ مرکز پژوهش‌های بنیادی.

– مشرف جوادی، محمدحسین؛ ابوطالبی، محمدمهدی. (۱۳۹۰)، بررسی شاخص‌های عدالت سازمانی در نهج البلاغه با تأکید بر فرمان امام علی علیه السلام به مالک اشتر، *دو فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت اسلامی*، شماره ۱.

– نایبی، هوشنگ. (۱۳۷۵) *سنجش میزان احساس خوشبختی سرپرستان خانوارهای تهرانی، پایان نامه کارشناسی ارشد*، رشته جامعه‌شناسی، مرکز پژوهش‌های بنیادی وزارت ارشاد.

– نوروژی خیابانی، مهدی. (۱۳۷۴)، *مبانی جامعه‌شناسی*، تهران: نشر رایزن.
– هزارجریبی، جعفر، صفری شالی، رضا. (۱۳۸۸)، رضایت از زندگی و جایگاه امنیت در آن در بین شهروندان *فصلنامه علمی - پژوهشی انتظام اجتماعی*، تهران: سال اول/ شماره پنجم.

– هیود، اندرو. (۱۳۸۳)، *مقدمه نظریه سیاسی*، ترجمه: عبدالرحمان عالم، تهران: نشر قومس.

- Shaw, M, Costanzo, P, R. (1985). “*Theories of socialpsychology*” USA, Mc Grave.
- Maslow, Abraham H. (1977). *The Farthes Reaches of Human Nature*, Viking Press.

عوامل اجتماعی مؤثر بر رضایت از زندگی ... ۲۲۹

- Burgoon, Brian. (2006). *On Welfare And Terror*, Social Welfare Policy And Political Economy Root of.
- Safari Shali, Reza. (2010). *Investigation of Life Satisfaction and Factors affecting on it*, United Nation Human Rights, Geneva, (www.ohchr.org)
- Hewstone, B. & Strobe, W. (2001). “*Introduction to social Psychology*”, Blackwell.